

## **ЗМІНА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ПІДВПЛИВОМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ**

**Шаповалова О.В.,**  
*доктор юридичних наук, професор,  
завідувач кафедри господарського права  
Східноукраїнського національного університету  
імені В. Даля МОН України,  
провідний науковий співробітник відділу  
правового забезпечення галузевого інноваційного розвитку  
Науково-дослідного інституту правового забезпечення  
інноваційного розвитку НАПрН України  
ORSID <https://orcid.org/0000-0002-8813-3849>*

Методологічні та функціональні можливості науки господарського права лише починають використовуватися у розв'язанні засобами цієї галузі правових проблем формалізації зміни державної політики України під впливом цифровізації економіки. Зокрема, у протистоянні загрозам корупції напрацьовуються організаційно-майнові засоби, які спрямовані на економічне самопосилення держави та моніторинг проявів ухилення від сплати податків суб'єктів господарювання. Ефективність, законність і правомірність дій контролюючих органів, які створені для адміністрування податків та проведення відповідного податкового контролю зазвичай характеризує стан реалізації їх функцій. Стало очевидним, що державний орган – ДФС України як суб'єкт запровадження інноваційних технологій у податковий контроль має суттєві недоліки виконання комунікативної та сигнальної функцій контролю. Також актуалізується правова проблема відкритості та закритості відомостей аудиту у сфері господарювання, які стали результатом перевірки. Превентивним підходом тут слід вважати контроль із застосуванням електронних засобів щодо дотримання багатьох правил здійснення підприємницької діяльності. Йдеться про електронні засоби реалізації державної політики у галузі соціально-економічного розвитку, коли необхідно акумулювати, обробляти і зберігати значні обсяги інформації з різних джерел даних.

В умовах створення і розвитку сучасних інформаційних систем і засобів, що дозволяють підвищити ефективність державної політики, визнають позитивною практику накопичення відомостей про суб'єктів економічної діяльності у відкритих реєстрах організацій, інших суб'єктів господарювання, у т.ч. компаній і фізичних осіб-підприємців. Тому стає доцільним вивчення такого вектору зміни державної політики України під впливом цифровізації економіки як формування системи електронних публічних реєстрів. Цей напрям слід визнати стратегічним з огляду на сучасну світову практику. Він забезпечує баланс публічних та приватних інтересів при

забезпеченні інформаційно-комунікативної безпеки учасників відносин у сфері цифрової економіки.

Функціонування публічних реєстрів здійснюється на основі законоположень, які закріплено у Господарському кодексі України [1], Податковому кодексі України [2], Законах України: «Про інформацію» [3], «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» [4], «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [5], «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» [6] та інших. Вимоги, які на їх підставі конкретизовано та деталізовано у підзаконних актах, знайшли втілення у спеціальних Порядках, які визначають особливості правового режиму ведення реєстрів.

У Господарському кодексі України закріплено низку змістовних та процедурних вимог до суб'єктів господарювання, утримувачів Реєстрів та надавачів реєстрової інформації (фізичних або юридичних осіб, які надають інформацію про об'єкт реєстру) [1, ст.ст.58, 64 -1, 83, 84, 91, 128, 159, 248].

Склад Єдиного державного реєстру містить такі частини як Реєстр документів дозвільного характеру, Єдиний реєстр громадських формувань, Реєстр громадських об'єднань, Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство [4, ст.7]. У Законі встановлено статус документів та відомостей, внесених до Єдиного державного реєстру. Вони використовуються для ідентифікації юридичної особи або її відокремленого підрозділу, громадського формування, що не має статусу юридичної особи, фізичної особи - підприємця, у тому числі під час провадження ними господарської діяльності та відкриття рахунків у банках та інших фінансових установах [4, ст.10].

Практика реєстрації в Єдиному державному реєстрі податкових накладних тих відомостей, які надавали суб'єкти господарювання на вимогу Фіскальної служби України, засвідчила суттєву розбалансованість інституціональної бази для реалізації функцій збирання інформації, яка формувалася у розвиток відповідних законоположень Податкового кодексу України щодо платників ПДВ [2, п. 10 ст. 201 ].

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів» було закріплено обов'язок юридичних осіб розкривати інформацію про свого кінцевого бенефіціара шляхом подачі відповідної інформації до реєстру.

Отже, аналіз нормативно-правових актів, прийнятих на початковому етапі інституціоналізації показав, що держава Україна мала за узагальнену мету створення збалансованої інституціональної бази для функціонування реєстрів та обігу реєстрової інформації у складі організації та управління економічною діяльністю із залученням як державних так і недержавних інструментів

реєстрації. Але відсутність узгоджених вимог до створення, обміну, зберігання, виправлення та формату реєстрових даних, засвідчила низький рівень якості більшості з реєстрів, аби визнати їх ефективним інструментом запобігання криміналізації економіки, превенції зловживанням та корупції у сфері господарювання.

Також у науковій та іншій літературі було викрито правові проблеми використання реєстрової інформації, в тому числі при залученні її в обіг, щодо відомостей про бенефіціарних власників компаній. Приєднання України до Глобального реєстру бенефіціарних власників дозволяє протиставляти маніпуляціям із приховування об'єктів власності не лише контроль з боку держави Україна, але й – інших держав.

Базовим інструментом контролю визнають дії щодо узгодження об'єктів відповідних реєстрів країн, що приєдналися до Глобального реєстру. Приєднання сприяє досягненню їх технічної та семантичної інтероперабельності. Тому контрольні дії слід визначати у відповідності із вимогами світових стандартів. Світові стандарти передбачають тестування громадськими організаціями Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань в частині внесення відомостей про бенефіціарних власників. А також – розробку та тестування бізнес-процесів для перевірки відомостей про бенефіціарних власників (опис бізнес-процесів, встановлення / визначення кінцевих бенефіціарних власників, опис взаємодії інформаційних систем, структур та форматів даних.

Такий підхід виправданий для України, тому що внаслідок технічних перешкод неготовності реєстру до великого навантаження вже відбулося законодавче послаблення вимог щодо кола суб'єктів надання відомостей про бенефіціарних власників. Йдеться про звільнення від зазначеного зобов'язання юридичних осіб, засновниками яких є лише фізичні особи, якщо ці засновники і є бенефіціарними власниками. Також були звільнені громадські об'єднання від обов'язку подавати інформацію про бенефіціарного власника. Для забезпечення прозорості поведінки органів та суб'єктів здійснення повноважень та реалізації прав у сфері економіки важливим завданням є запровадження єдиних вимог до ризику орієнтованого контролю за створенням та веденням інформаційної бази про бенефіціарних власників-контролерів.

Отже на початковому етапі інституціоналізації режиму формування та обігу реєстрової інформації держава Україна мала за узагальнену мету створення збалансованої інституціональної бази для функціонування реєстрів та обігу реєстрової інформації у складі організації та управління економічною діяльністю із залученням інструментів реєстрації

Перспективний (другий) етап інституціоналізації режиму формування та обігу реєстрової інформації розпочинається з 2020 року.

Якщо для першого етапу, в основному, було обрано підхід формалізації вимог до суб'єктів утримання реєстрів та надавачів реєстрової інформації, то для другого етапу характерним буде забезпечення збалансованості вимог у сфері публічних реєстрів з іншими інформаційними та інформаційно-

телекомунікаційними системами.

На даному етапі на зміну чинному Закону № 1702 прийде новий Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 06.12.2019 р. за 361-IX . Він набере чинності 28.04.2020. У новому Законі конкретизовано вимоги до даних, що дають змогу встановити кінцевого бенефіціарного власника. Це – прізвище, ім'я та (за наявності) по батькові, країна громадянства та постійного місця проживання, дата народження, характер та міра (рівень, ступінь, частка) бенефіціарного володіння (вигоди, інтересу, впливу).

Важливим фактором реалізації мети впорядкування правових засад створення, адміністрування та користування електронними публічними реєстрами в Україні слід визнати окреслення значимості майбутніх (очікуваних) Законів. Так, законопроектом про електронні публічні реєстри передбачено забезпечити створення Реєстру реєстрів на базі Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів.

Також він визначає: систему публічних електронних реєстрів та їх об'єктів; більш детальні вимоги до реєстрової інформації та реєстрових даних, їх статусу, форм, складу, створення, зберігання та використання; засади створення, ведення, взаємодії, адміністрування, модернізації, реорганізації та ліквідації публічних електронних реєстрів; засади контролю, державного нагляду та відповідальності в сфері публічних електронних реєстрів [9, ст.2].

Проведений аналіз нормативно-правових актів та оцінка досліджень українських фахівців з приводу вдосконалення правової основи реалізації функцій суб'єктів утримання публічних реєстрів у сфері надання споживачам реєстрової інформації показав відповідність світовим базовим моделям комунікацій намір впорядкувати наявні електронні публічні реєстри.

Однак для належної правової організації системи електронних публічних реєстрів необхідно проаналізувати дослідження науковців стосовно моніторингу корупційних проявів при створенні та адмініструванні електронних публічних реєстрів.

### **Література:**

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 11. Ст. 462.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. № 2657-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650.
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV (у ред. Закону № 835-VIII від 26.11.2015). Відомості Верховної Ради України. 2003.

№ 31–32. Ст. 263.

5. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 50–51. Стор. 3250. Ст. 2057.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодоодержувачів юридичних осіб та публічних діячів: Закон України від 14.10.2014 р. № 1701-VII // Відомості Верховної Ради України – 2014 р. Ст. 2048.
7. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного реєстру суб'єктів господарювання, які отримали ліцензії на право виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі пальним, та місць виробництва, зберігання, оптової та роздрібної торгівлі пальним і внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 червня 2019 року № 545 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2019-п>.
8. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20>.
9. Про публічні електронні реєстри: Проект Закону України від 10 вересня 2019 року №2110 [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2>.